

конституціоналізму, доповнює юридичну лінгвістику пізнавальним матеріалом про еволюцію офіційно-ділового стилю української мови. Подальшої уваги заслуговує також продовження дослідження юридичної та лінгвістичної наповненості лексеми «конституція» у її співвідношенні з автентичними назвами Конституції Пилипа Орлика староукраїнською та латинською мовами.

Список використаних джерел

1. Симон Ю.С. Методологічний потенціал правової герменевтики щодо дослідження історико-правової реальності. *Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять перші осінні юридичні читання», присвяченої 30-річчю Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький, 6 жов. 2022 р.)*. Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 30–31.

2. Трофимук М., Трофимук О. Конституційна традиція України ранньомодерної доби. URL: <https://zbruc.eu/node/111403>.

3. Трофимук О.П. Творчість Пилипа Орлика доєміграційного періоду (1672–1714): автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01 – українська література. Київ: Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, 1996. 25 с.

4. Фаріон І. «Конституція Пилипа Орлика 1710 року» крізь призму її базових когнітивних термінів. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-709-2011/konstytuciya-pylypa-orlyka-1710-roku-kriz-pryzmu-yiyi>.

Крупій Анастасія Іванівна,

ад'юнкт відділу докторантури

та ад'юнктури Національної академії

внутрішніх справ

ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДІЙ І ПРОЦЕСІВ В «ІНСТРУКЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ»

Як зазначають науковці, «важливим елементом законотворчої діяльності взагалі та законодавчої техніки, зокрема, є мова, її лексичні та граматико-стилістичні ресурси, що реалізуються в законодавчих текстах... Саме у мовно-словесних знаках і конструкціях репрезентуються правові поняття й категорії, правові норми та приписи» [1, с. 19].

Сучасне українське законодавство використовує «той арсенал мовних засобів, який дає змогу висловити правову думку, що узгоджується з найважливішими потребами сьогодення залежно від призначення й напрямку певного нормативного документа» [3, с. 20]. Із огляду на те, що мовна система є тим важливим «інструментом», якою послуговується право, зокрема сфера законотворчості, важливості набуває

проблематика, що безпосередньо пов'язана із функціонуванням складників лексики у сучасних нормативно-правових текстах.

Тематикою дослідження лексичних одиниць у мові права, становленням та перспективами розвитку правничої лінгвістики в законодавчій практиці цікавились видатні науковці, зокрема І. Андерш, Н. Артикуца, Д. Баранник, Л. Боярова, С. Головатий, Ю. Прадід, А. Токарська та ін.

На сьогодні у правничій лінгвістиці актуальним лишається питання дієвості слів на позначення дій та процесів в текстах права. Предметом нашого дослідження став один із чинних нормативних документів: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 № 570 «Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України».

Метою дослідження є аналіз лексичних одиниць на позначення дій та процесів, пов'язаних з організацією досудового розслідування в зазначеній Інструкції.

У мові будь-якого тексту найбільшою групою, що, власне, природно, є іменники. Проаналізуємо продуктивну групу віддієслівних іменникових одиниць, що виникли внаслідок суфіксального способу творення.

Група віддієслівних іменників, які спостерігаються в досліджуваному документі, як в кількісному, так і в якісному аспекті становить значний пласт іменникових одиниць. Текст Інструкції фіксує 75 слів цієї групи лексики: *організація, діяльність, здійснення, внесення, ужиття, проведення, вчинення, забезпечення, відшкодування, спрямування* та ін.

Варто зазначити, що віддієслівні іменники утворюються переважно від основ дієслів недоконаного виду із відповідними суфіксами: *організація* – від дієслова *організувати*, *діяльність* – від *діяти*, *здійснення* – від *здійснювати*, *внесення* – від *вносити*, *ужиття* – від *вживати*, *проведення* – від *проводити* та ін.

Значну частину інноваційних одиниць, які виникли суфіксальним способом становлять деривати дієслів іменникового походження. Так, помітною є активність словотвірного типу з суфіксом **-енн-**. В Інструкції зафіксовані лексичні одиниці, утворені в такий спосіб, наприклад: *здійснення, внесення, проведення, вчинення, забезпечення, обговорення, покращення, попередження, виявлення, розповсюдження, впровадження, підвищення, розроблення, вдосконалення, вивчення, визначення, виникнення, зміцнення, скорочення, відображення, введення, доведення* та ін.

Також спостерігається активність словотворчого форманту **-анн-**, за допомогою якого утворено віддієслівні іменники. Це, власне, можна побачити на прикладі таких дериватів: *спрямування, одержання, виконання, планування, поєднання, урахування, відшкодування, застосування, збирання, опрацювання, формування, надання, інформування, додержання, тримання, заслуховування, приховування, скасування, застосування* та ін.

Менш продуктивним у творенні віддієслівних іменників виявлено суфікс **-аці-** у словах на зразок *організація, координація, реалізація, систематизація та координація*.

Найменш продуктивними у творенні дериваційних віддієслівних іменників у тексті Інструкції виявлено суфікси **-т-, -к-**. Так, у творенні віддієслівного іменника використовується суфікс **-т-**: *ужиття, прийняття та закриття*. У словах *обробка та підготовка* вживається суфікс **-к-**.

Цікавим, на нашу думку, видається те, що в аналізованому документі виявлено віддієслівні іменники, які є частотними щодо вживаності у тексті, а також ті, що схарактеризовано як малочастотні. Так, прикладом слугує віддієслівний іменник, який було вжито 68 разів (найбільше з-поміж інших) – *порушення*. Також існують такі одиниці, які також уживаються в значній кількості повторень, до прикладу: *організація – 30 разів, діяльність – 36, забезпечення – 29, внесення – 28, проведення – 22, виконання – 21* та ін. Слід зазначити, що є такі, які мало вживаються: *усунення – 6 разів, застосування – 5, координація – 4, одержання – 3, відображення – 3, обговорення – 3, впровадження – 2, виникнення – 2, опрацювання – 2, ужиття – 1, спрямування – 1, скорочення – 1, систематизація – 1*.

Зазначимо, що віддієслівні іменники, які функціонують у правовому тексті, використовуються в синтаксичних конструкціях з підрядним зв'язком. У досліджуваному документі це можна спостерігати в таких прикладах: *«організація роботи», «здійснення розгляду», «внесення відповідних відомостей», «проведення досудового розслідування», «ужиття своєчасних заходів», «організація взаємодії слідчих підрозділів», «створення для всебічного, повного і неупередженого дослідження», «якісної підготовки матеріалів», «перевірка діяльності слідчих підрозділів», «узагальнення і розповсюдження слідчим управлінням позитивного досвіду», «підвищення професійного рівня», «одержання, опрацювання і зберігання статистичної інформації», «ведення обліку», «надання допомоги слідчим» та ін.*

Важливо звернути увагу й на семантичне оточення, у якому перебувають віддієслівні іменники. Варто сказати, що у вищевказаній Інструкції такі слова використовуються в назві документа: *«Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України»; у назві розділів: «Планування, аналітична, методична і статистична робота слідчих підрозділів та координація їх діяльності» (розділ II Інструкції), «Організація роботи слідчого управління» (розділ III Інструкції), «Організація роботи слідчих відділів (відділень) територіальних підрозділів поліції» (розділ IV Інструкції); у пунктах та підпунктах: «Координація діяльності слідчих підрозділів – це узгоджена практична робота керівників та працівників слідчих підрозділів, які в межах повноважень здійснюють*

контрольні функції та координують **розслідування** кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції» (п. 15 розділ II Інструкції), «комплексні заходи, спрямовані на своєчасне **реагування** на заяви та **повідомлення** про кримінальні правопорушення» (пп. 1 п. 3 розділ II Інструкції).

Аналіз мовного матеріалу нормативно-правового акта «Інструкції з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» щодо особливостей функціонування лексичних одиниць дозволив зробити такі висновки: словесні форми на позначення дій та процесів, зокрема їхнє функціонування в цьому документі, дійсно є показником їх дієвості в мові права. У дослідженні лексики цього документа було виявлено значну кількість віддієслівних іменників, які утворені суфіксальним способом. Найбільш активними виявлено іменники, утворені за допомогою суфіксів **-ени-** та **-ани-**. Меншу активність спостережено в іменникових одиницях із формантами **-аці-**, **-т**, **-к-**. У межах віддієслівних іменників є ті, які часто використовуються, а також ті, що – одноразово. Іменникові одиниці функціонують в синтаксичних конструкціях з підрядним зв'язком, зокрема використовуються в назві документа, розділів, в пунктах та підпунктах. Отже, досліджуваний матеріал продемонстрував активність функціонування в нормативно-правовому документі іменникових форм як важливого «інструмента» для опису діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Роль мови у законотворчості. *Українська мова в юриспруденції : стан, проблеми, перспективи* : тези доповідей IV Міжвузівської науково-практичної конференції з проблем розвитку та функціонування державної мови, присвяченої Дню української писемності та мови «Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 7 листоп. 2008 р.). С. 19–20.

2. Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.07.2017 №570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17/sp:max50:nav7:font2?find=1&text=+застосуван#Text>.

3. Стратулат Н.В. Особливості функціонування лексем «корупція», «корупційний» «антикорупційний» в сучасному українському законодавстві. *Українське мовознавство* : міжвідомчий науковий збірник. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2022. № 1. Вип. 52. С. 19–31.